

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.и.н. Щелиян Д. Щерионов

по конкурса за академична длъжност *доцент*

в област на висше образование 3. Социални, стопански, правни науки, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата (Сакрално пространство и обредна система от българската народна култура)) за нуждите на Факултета по изкуствата, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград (Държавен вестник, бр. 37 / 07.05.2021 г.)

Относно: научната, научноприложната и професионално-академичната дейност и продукцията, представена от участника в конкурса

В обявения конкурс за получаване на научното звание „доцент“ за нуждите на Факултета по изкуствата при ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград участва само един кандидат – гл. ас. д-р Димитрия Костадинова Спасова.

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

1.1. Научноизследователска дейност

От 2004 г. *научното*, а от 2011 г. и *професионалното развитие* на Димитрия Спасова е свързано с Факултета по изкуствата при ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. През 2010 г. тя успешно защитава дисертация и придобива образователната и научна степен „доктор“. Научните ѝ публикации (в печатни и електронни издания) са 28 – 3 монографии, 21 студии и статии и 4 съставителства. От всички публикувани материали на Д. Спасова 20 са самостоятелни (2 монографии и 18 студии и статии), а 10 са в международни издания.

За придобиване на академичната длъжност „доцент“ Д. Спасова е *представила основен хабилитационен труд* „Сакрално пространство и обредна система. По материали от народната култура в Югозападна България“, Благоевград, 2021, 216 с. Като изключим няколкото изследователи, които маркират най-общо поставения в монографията проблем или разглеждат отделни аспекти от него, в родната библиография не е отделено подобаващо внимание на неговото проучване. Така че трудът е *първото детайлно изследване на сакралното пространство и обредната система по материали от Югозападна България*. То се базира върху различни по своя характер етноложки, фолклорни и археологически източници, част от които за пръв път се подлагат на научен анализ.

Обобщаването на наличните базови данни и библиографския материал позволява на д-р Спасова да формулира като основна цел на своето изследване анализа на

сакралната география и свързаните с нея обредна система и вярвания на изследваните на терен селища от Пиринския край, основно от долината на р. Места.

За реализация на поставената цел първоначално авторката изяснява спецификите на сакралното пространство на всяко едно от изследваните селища, разкривайки по този начин базовите принципи, които се съблюдават при обособяването на това пространство – свързани с поминъка, празничната и обредната система, и подчертават основните аспекти на тяхното функциониране – рационално и оптимално. Впоследствие Д. Спасова представя черковищата, разположени по високите върхове в землищата на проучваните селища, които са своеобразни центрове на обособените сакрални пространства. Авторката обръща внимание на факта, че те са посветени на най-важните за местното население светци и празници, като поставя акцент върху метеорологичния характер на изпълняваните обреди във връзка с тяхното честване. Паралелно с това, на базата на представения песенен фолклор и легендарен материал гл. ас. Спасова проследява основните идеи на традиционния календар през пролетния празничен цикъл – времеви отрязък, в който са разположени по-голямата част от празниците, и анализира връзката им с архетипа *свещен брак* и свързаните с него инициационни обреди. Връзка, която в традиционната култура се определя като гаранция за плодородието през предстоящия летен сезон и протекцията на местната общност.

Направените от авторката изводи и заключения се вписват успешно в обема от знания по теория и история на културата. Те допълват представата за онези „вечни свети“ средища и практики, останали в продължение на хилядолетия непроменени, при които до съвременността не се наблюдава намеса в природния код, а установената тук култова приемственост, израз на местните космогонични, теологични и демонологични вярвания, отразява спецификата на локалния годишен календарно-обреден цикъл.

Оценявайки достойнствата на разглежданата монография, трябва да отбележим и факта, че изложението е съобразено с езиково-стилистичните правила, присъщи на нормативно установения български език. Текстът е логически последователен и завършен, а стилът позволява лесното му възприемане. Общото впечатление е, че представеният труд е фундаментално изследване на поставените в него проблеми, отличаващо се с изключителна изчерпателност, задълбоченост и научна логика. Обстоятелство, което ми позволява да заявя, че материалът отговаря на изискванията за хабилитационен труд за академичната длъжност „доцент“ и е реално основание авторът му да бъде предложен за нейното заемане.

Върху проблемите, свързани с *разкриването и анализирането на различни фолклорни практики*, са посветени по-голяма част от студиите и статиите, които гл. ас. Д. Спасова е представила пред научната общественост, както и втората ѝ самостоятелна монография (кн. № 3; с. № 2, 3, 6, 7, 9-17, 20, 21*).

*Номерацията е в съответствие с тази, която се използва в представения „Списъка на публикациите“, а развитието на съкращенията е както следва: кн. – книги; с. – статии; съст. – съставителства; др. – други.

В тях се разглеждат въпроси, свързани с празниците от пролетния празничен цикъл, и по-конкретно тези, които са мотивирани с фолклорната проява на архетипа „свещен брак“; отделя се внимание на реликтите на обряда „стопанова гозба“; и се обобщава емпиричният материал, отнасящ се до магически практики за лекуване. В тези проучвания се поставят методологични проблеми, свързани с изследването на разглежданите явления, установява се мястото им в обредната и празничната система, очертава се въздействието на конкретни фактори върху динамиката на тези процеси, разкриват се нюансите в практикуването им от различните етноси и пр. Материалите, посветени на въпросната проблематика, са публикувани и приети за печат в национални и международни издания.

Следващият тематичен кръг в научната дейност на гл. ас. Д. Спасова се отнася до *проучване на мегалитните паметници* (кн. № 2; с. № 1, 2, 3, 5, 8-10, 17, 19; съст. № 1-4). С разработването на този тип проблематика авторката прави своя принос към решаването на един от все още недостатъчно изяснени въпроси в родната наука – този за проучването на разположените по нашите земи мегалитни паметници. Обобщаването и анализът на теренния материал във връзка с неизвестни или малко известни мегалитни паметници, главно от поречието на р. Места, позволява на д-р Спасова да установи тяхната специфика и да определи мястото им в културното пространство както на национално, така и на международно ниво.

Друг тематичен кръг в научната дейност на гл. ас. Д. Спасова е свързан с *проучване на сакралната география на селища от Югозападна България* (кн. № 2; с. № 2, 5, 6, 8, 13, 18). В тези материали се представя информация за светите места, очертаващи сакралния пръстен от черковища около тези селища (разположени обикновено на съседните на селищата върхове), и за характерната за тях обредна система, която е коментирана през фокуса на местните представи. Същевременно в тази група изследвания авторката отделя специално внимание на метеорологическите аспекти на свързаните с тези средища празници. Анализът им ѝ позволява да твърди, че именно този тип аспекти са основен стимул за запазването на култово-обредните практики по върховете на прилежащите селски землища и в наши дни.

Един материал (с. № 4) на д-р Спасова поставя въпроса за социалното предприемачество в България. Тук кандидатът представя своите виждания по отношение на това явление и разкрива взаимозависимостта му от националния менталитет.

Съществени резултати гл. ас. д-р Димитрия К. Спасова постига и в *другите видове научноизследователска дейност*.

Гл. ас. д-р Д. Спасова участва с доклади (13 самостоятелни и 3 в съавторство) в 4 национални и 12 международни конференции. Посветени основно върху проблематика, свързана с теория и история на културата, те спомагат както за популяризиране на този специфичен тип знания сред всички родни изследователи, така и за представянето им пред международната научна общественост.

Гл. ас. д-р Д. Спасова е ръководител на 2 (национални) и участник в изследователския колектив на 22 (18 национални и 4 международни) научноизследователски проекта, които са свързани с проучването на материалното и нематериалното културно наследство. Постигнатите в резултат на работата по тези проекти успехи свидетелстват за изключителната отговорност на кандидата, неговата рутина и упоритост при реализацията на задачите, които си поставя.

Разгледаните публикации на гл. ас. д-р Д. Спасова са цитирани в 14 монографии, студии и статии, което е ново потвърждение за общополезността на нейната научноизследователска дейност.

1.2. Преподавателска дейност

Гл. ас. д-р Димитрия К. Спасова работи като преподавател в катедра „Културология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград от 10 години.

Понастоящем тя води лекционните курсове и упражнения по 10 дисциплини в бакалавърските програми на специалностите „Култура и културен туризъм“, „Културология и културен мениджмънт“, „Култура и медии“. Освен това ръководи магистърската програма „Културно наследство и културен туризъм“ и води лекционни курсове по 2 дисциплини в тази магистърска програма.

Гл. ас. д-р Д. Спасова участва активно в разработването на 10 нови лекционни курса във връзка с промените в учебните планове на съществуващи специалности и със стартирането на нови бакалавърски програми. Тя участва в 3 общофакултетски комисии и е отговорник по акредитационния доклад на специалност „Културно наследство и културен туризъм“.

Гл. ас. д-р Д. Спасова участва в съвместното научно ръководство на 1 успешно защитил докторант. Преподавателската ѝ дейност включва ръководство на 13 дипломни тези за придобиване на ОКС „бакалавър“ и ръководство на 6 дипломни тези за придобиване на ОКС „магистър“.

Обобщаването на представените от кандидата справки, свързани с преподавателската ѝ дейност, позволява да се установи, че е налице необходимата годишна натовареност от лекционни часове и упражнения според изискванията на ЮЗУ „Неофит Рилски“ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

II. Оценка на научните и на практическите резултати и приноси на представената за участие в конкурса творческа продукция

Оценявайки научноизследователската дейност на гл. ас. д-р Димитрия К. Спасова, смятам, че нейните монографии, студии и статии, създадени с много ерудиция, поставят редица неразработени или малко проучвани в научното пространство проблеми, подпомагат изграждането на методологичен модел на този тип изследвания и обогатяват базовата информация с неизвестен досега емпиричен материал. Те са доказателство за научна компетентност и за ясна визия върху проблемите, които трябва да разработват бъдещите изследователи във всяко едно от конкретните тематични направления. Това

позволява гл. ас. д-р Д. Спасова да се превърне в един от основните специалисти в научните области, обект на непосредствените ѝ академични занимания.

Същевременно убедено мога да заявя, че преподавателската дейност на кандидата напълно отговаря на научната специалност на конкурса. Искам да подчертая, че гл. ас. д-р Димитрия К. Спасова е перспективен преподавател с авторитет сред колегите и студентите – едно от основните условия за успешно осъществяване на непосредствените академични ангажименти.

III. Заключение

Научната продукция, преподавателската дейност, творческата активност и професионалните качества на гл. ас. д-р Димитрия Костадинова Спасова отговарят на минималните национални изисквания за заемане на академична длъжност „доцент“ в конкретната професионална област, заложи в ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му, както и на Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“. В качеството си на член на Научното жури по настоящата процедура заявявам, че аз убедено ще гласувам с „ДА“ за присъждане на академичното звание „доцент“ на гл. ас. д-р Димитрия Костадинова Спасова. Препоръчвам на членовете на Факултетния съвет на Факултета по изкуствата към Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград също ДА ОДОБРЯТ нейната кандидатура за заемане на обявената с настоящия конкурс длъжност.

София,
20.08.2021 г.

проф. д.и.н. Щелиян Д. Щерионов

STATEMENT

of Prof. DSc Shteliyan D. Shterionov

Regarding the Scientific, applied, professional and academic activity and production submitted for the participation in the procedure for the academic position of Associate Professor

in the Field of higher education: Social, Economic, Legal Sciences, Professional field 3.1 Sociology, Anthropology and Cultural Studies (Theory and History of Culture (Sacred Space and Ritual System of Bulgarian Folk Culture)) for the needs of Faculty of Arts, announced by SWU "Neofit Rilski" (in SG, issue 37 of 07.05.2021)

In the announced competition for the academic position of Associate Professor for the needs of Faculty of Arts at SWU "Neofit Rilski" - Blagoevgrad only one candidate participates – Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Kostadinova Spasova.

I. General data of candidate's scientific production and activities

1.1. Research activities

Since 2004, the *scientific*, and since 2011, also the *professional development* of Dimitriya Spasova has been associated with the Faculty of Arts at SWU "Neofit Rilski" - Blagoevgrad. She successfully defended her PhD dissertation in 2010. Her scientific publications (in printed and electronic editions) are 28: 3 monographs, 21 studies and articles and 4 scientific collections. 20 of the publications are single authored (2 monographs and 18 studies and articles), 10 are in international editions.

For the academic Associate Professor procedure D. Spasova presented her habilitation work "Sacred Space and Ritual System. Based on the Materials from the Folk Culture of South-Western Bulgaria", Blagoevgrad University Press, 2021, 216 pages. With the exception of the few researchers who generally note or consider only some aspects of the problem, our bibliography does not pay due attention to the scientific problem posed in the monograph. Thus, the work *is the first detailed study of the sacred space and ritual system, based on ethnological, folklore and archaeological sources from South-Western Bulgaria*, some of which are subjected to scientific analysis for the first time.

The synthesis of the available initial data and bibliography allows Dr. Spasova to formulate as the main goal of her research the analysis of sacred geography and related ritual system and beliefs of the studied settlements in the Pirin region, mainly from the valley of the Mesta River.

To achieve this goal, the author first clarifies the specifics of the sacred space of each of the studied settlements, to reveal thereby the basic principles that are observed in the delineation of this space such as livelihood, holiday and ritual system, to be able finally to emphasize the main aspects of their functioning - rationally and optimally. Further in the text, D. Spasova represents several sacred places located on the high peaks near the studied settlements - peculiar

centers of the separate sacred territory. The author draws attention to the fact that they are dedicated to the most important saints and holidays for the local population, emphasizing the meteorological nature of the rites performed during their celebration. On the basis of the presented folk songs and legends Chief. Assist Prof. Spasova traces the main ideas of the traditional calendar during the spring holiday cycle (i.e. the time period in which most of the studied holidays fall) and analyzes their connection with the archetype of sacred marriage and related initiation rites. In traditional culture this connection is defined as a guarantee of fertility during the upcoming summer season.

The conclusions made by the author successfully fit into the scope of knowledge on the Theory and History of Culture. They complement the idea of those "eternal holy" centers and practices that have kept their natural code unchanged for thousands of years to this day. The established cult continuity, observed in the local cosmogonic, theological and demonological beliefs, reflects the specifics of the local annual calendar and ritual cycle.

Assessing the merits of the monograph, it should be noted that the exhibition is consistent with the linguistic and stylistic rules laid down in the normative Bulgarian language. The text is logically consistent and complete, and the style allows its easy perception. The general impression is that the presented work is a fundamental study, characterized by comprehensiveness, depth and scientific logic. This fact allows me to state that the precented work meets the requirements for a habilitation thesis and its author must be offered for the academic position of "associate professor".

Most of the presented to the scientific community publications by Chief Assist. Prof. D. Spasova, as well as her second independent monograph, are devoted to discovery and analysis of various folklore practices (book No. 3; a. 2, 3, 6, 7, 9-17, 20, 21 *). Part of them are dedicated to the spring holiday cycle, and in particular to the holidays motivated by the folklore manifestation of the "sacred marriage" archetype. Another part considers the relics of the rite "dish for the "owner" of the house". And finally another large group of studies deals with field materials related to magical healing practices. These studies raise methodological problems associated with the study of these phenomena, establish their place in the ritual and holiday system, highlight the impact of specific factors on the dynamics of these processes, reveal the nuances in their practice by different ethnic groups, etc. The materials, devoted to the issue, have been published and accepted for publication in national and international editions.

The next thematic round in the scientific activity of Chief Assist. Prof. D. Spasova refers to *study of the megalithic monuments* (book № 2; art. 1, 2, 3, 5, 8-10, 17, 19; comp. № 1-4). With these publications the author contributes to solving one of the still insufficiently clarified problems about megalithic monuments located on our lands, summarizing and analyzing field materials for unknown or little-known megalithic monuments, mainly from the valley of the Mesta River.

* The numbering is in accordance with the presented "List of Publications". Abbreviations: b. – book, a. – article, comp.- compendium, an. – another

Another thematic circle in the scientific activity of Chief Assist. Prof. D. Spasova is connected with *the study of the sacred geography of some settlements in southwestern Bulgaria* (book No. 2; Art.. No. 2, 5, 6, 8, 13, 18). These materials present information about the holy places, outlining the sacred ring of churches around these settlements (usually located on the nearby peaks). A special attention is paid to the ritual system, which is commented on through the focus of local ideas and especially through the meteorological aspects of certain holidays. The author defines the meteorological aspects of the holidays as the main stimulus for the preservation of some religious and ritual practices on the peaks to this today.

One of the materials (a. No. 4) raises the issue of social entrepreneurship in Bulgaria. Here, the candidate presents his views on this phenomenon and reveals its relationship with the national mentality.

Significant results Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya K. Spasova achieves also *in other types* of research activities.

Chief Assist. Prof. Dr. D. Spasova participated with reports (13 solo and 3 co-authored) in 4 national and 12 international conferences. Focused mainly on issues related to the Theory and History of Culture, the reports promote this particular type of knowledge among the native and international scientific community.

Chief Assist. Prof. Dr. D. Spasova is a leader of 2 (national) and a member of the research team of 22 (18 national and 4 international) research projects related to the study of tangible and intangible cultural heritage. The achieved results demonstrate the candidate's responsibility, routine and perseverance in the implementation of the set tasks.

Reviewed publications of Dr. Spasova, are cited in 14 monographs, studies, and articles, which is another evidence of the general usefulness of her research.

1.2. Teaching activity

Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya K. Spasova work as a lecturer in the Department of Cultural Studies at SWU "Neofit Rilski" - Blagoevgrad from 10 years.

Currently, she conducts lecture courses and exercises in 10 disciplines in bachelors' programs "Culture and Cultural Tourism," "Cultural Studies and Cultural Management," "Culture and Media." In addition, she leads the master's program "Cultural Heritage and Cultural Tourism" and conducts 2 lecture courses in this master's program.

Chief Assist. Prof. Dr. Spasova is actively involved in the development of 10 new lecture courses due to the requirement changes in the Curricula of the bachelors' programs "Culture and Cultural Tourism", "Cultural Studies and Cultural Management", "Culture and Media" and due to the launch of new undergraduate programs. She participates in 3 general faculty commissions and is responsible for the accreditation report of "Cultural Heritage and Cultural Tourism".

Chief Assist. Prof. Dr. Spasova participates in joint scientific guidance of 1 PhD student who successfully defended his dissertation. Her teaching activities includes also the scientific guidance of 13 theses for acquiring a bachelor's degree and 6 theses for acquiring a master's degree.

There is the necessary annual workload of lecture hours and exercises in accordance with the requirements of the SWU "Neofit Rilski" for the academic position of "Associate Professor."

II. Evaluation of scientific and applied results and contributions of candidate's creative production

Assessing the research activities of Chief Assist. Prof. Dr. Spasova, I think that her monographs, studies and articles created with erudition, pose in the scientific space a number of undeveloped or little studied problems. In addition, they support the construction of a methodological model and enrich the basic information with unknown empirical material. The submitted scientific production is a proof of the scientific competence and clear vision on the problems that future researchers should develop in each of the specific thematic areas. This allows Chief Assist. Prof. Dr. Spasova to become one of the main specialists in scientific fields - subject of her academic activity.

At the same time, I can confidently say that the pedagogical activity of the candidate fully corresponds to the scientific specialty of the competition. I want to emphasize that Chief Assist. Prof. Dr. Spasova is a promising lecturer with authority among colleagues and students - one of the main conditions for the successful fulfillment of current academic obligations.

III. Conclusion

Scientific production, teaching activity, creative activity and the professional qualities of Chief Assist. Prof. Dr. Spasova meets the minimum national requirements for holding the academic position "Associate Professor" in a specific professional field, established in the Law for the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria and its Implementing regulations, as well as the Internal Rules for Academic Development of SWU "Neofit Rilski". As a Scientific jury member, I declare that I will confidently vote **"YES"** for the assignment of the "Associate Professor" academic title to Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Kostadinova Spasova. I recommend that members of the Faculty Council of the Faculty of Arts at South-West University " Neofit Rilski " - Blagoevgrad also to APPROVE her candidacy for the position announced in this competition.

Sofia,
20.08.2021

Prof. DSc Shteliyan D. Shterionov